

2.7.2015

Dnro 87/4/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

KOTIETSINTÄ VAI EI – PORRASKÄYTÄVÄ

1 KANTELU

Arvostelitte Sisä-Suomen poliisilaitoksen menettelyä. Katsoitte, ettei asunnossanne tehdylle kotietsinnälle ollut perusteita.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kyse on 10.10.2014 klo 9.45 tehdystä kotietsinnästä.

Selvitysten mukaan tuntemattomaksi jäänyt henkilö oli muutamaa viikkoa ennen kotietsintää kertonut järjestyspoliisissa tuolloin työskennelleelle vanhempi konstaapeli A:lle havainneensa - - - rapussa kannabiksen hajua muistuttavaa hajua. A oli tarkistanut, keitä rapussa asuu ja tunnistanut Teidän nimenne muistaen, että Teillä oli huumausainerikostaustaa. Rekisteritarkistuksessa A havaitsi Teillä kaksi törkeää huumausainerikosta, joissa oli ollut kyse laajasta kannabiksen kotikasvatuksesta. A suunnitteli selvittävänsä asiaa, kun hänen tehtäväkiertonsa huumerikosyksikön kenttävalvonnassa alkaisi.

Kun tehtäväkierto muutaman viikon kuluttua oli alkanut, A ja vanhempi konstaapeli B päättivät 10.10.2014 mennä "tarkistustehtävälle" - - - rappuun. Alaovi oli auki ja sinne saakka tuntui mietoa kannabiksen tuoksua. Tuoksu voimistui ylöspäin mentäessä ja paikallistui Teidän asuntoon: selvityksen mukaan ovenne läpi tuli rappukäytävään kannabiksen tuoksu. B soitti päivystävänä komisariona toimineelle C:lle ja kertoi tehdyistä havainnoista. Komisario C määräsi kotietsinnän asuntoon.

Avattuanne oven poliisimiehet tulivat eteiseen ja puhuttivat Teitä. Koska puhuttamisessa ja eteisestä tehdyistä havainnoista ei tullut viitteitä kannabiksen kotikasvatuksesta, poliisimiehet päätyivät siihen, ettei asuntoanne aleta tutkimaan läpikotaisin mahdollisen vähäisen huumausainemäärän tai käyttövälineiden etsimiseksi. Oman kertomanne mukaan kotietsintä kesti puoli minuuttia.

3.2 Poliisin toiminnan arviointi

Kotietsintä asunnossa

Kotietsinnän edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentissa seuraavaa.

Yleinen tai erityinen kotietsintä saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, jos:

- 1) on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat; ja
- 2) etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä:
  - a) 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto;
  - b) 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja;
  - c) vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus; tai
  - d) seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Se, että kotietsintä on tulokseton, ei ole sinällään osoitus siitä, että kotietsintään ei olisi ollut laillisia edellytyksiä. Ratkaisevaa sen sijaan on, mihin tosiseikkoihin kotietsinnästä päättänyt poliisimies on perustanut ratkaisunsa.

Komisario C on perustanut päätöksensä B:n kertomaan siitä, että asunnostanne tuli rappukäytävään vahva kannabiksen tuoksu. Hän on näin päättäessään toiminut harkintavaltansa puitteissa. Asiassa on mielestäni perustellusti voitu päätyä siihen, että on ollut syytä epäillä huumausainerikosta ja on voitu olettaa, että asunnossanne tehtävällä kotietsinnällä löydetään takavarikoitavaa omaisuutta ja seikkoja, joilla voi olla merkitystä tuon rikoksen selvittämisessä. Kotietsinnälle on siis ollut lailliset edellytykset.

Poliisin meno rappukäytävään

Vaikka kotietsintä asunnossanne on ollut laillinen, on poliisilaitoksen lausunnossa asetettu kyseenalaiseksi se, oliko poliisimiehillä oikeudelliset perusteet mennä talonne rappukäytävään.

Tuossa lausunnossa on ensin todettu, että pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää.

Rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaan

Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen (alleviivaus tässä).

Poliisilaitoksen lausunnon mukaan kun rappukäytävä on kotirauhan suojaama paikka, niin kotietsinnän edellytysten oli oltava käsillä jo silloin, kun poliisimiehet astuivat rappukäytävään. Lausunnosta ilmi käyville perusteilla näin on katsottu olleen, vaikkakin rappukäytävään meno olisi poliisilaitoksen käsityksen mukaan vaatinut pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksen.

Totean, että oikeuskirjallisuudessa on esitetty toisenlainen näkemys tämäntyyppisistä tilanteista. Teoksessa Pakkokeinolaki – Kommentaari (toim. Rantaeskola) todetaan, että ”poliisille tulee usein ilmoituksia esimerkiksi kannabiksen hajusta kerrostalon porraskäytävässä. Tällöin poliisimiehellä on oikeus päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan, koska on perusteltua syytä olettaa, että terveyden vaaran aiheuttava teko on käynnissä. Lisäksi toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi”. Tämän kannanoton perusteeksi on viitattu poliisilain 2 luvun 6 §:ään joka kuuluu seuraavasti.

Poliisimiehellä on oikeus päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos on perusteltua syytä olettaa, että:

1) henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä;

2) joku on jo tapahtuneen rikoksen tai onnettomuuden taikka muun vastaavan syyn vuoksi välittömän avun tarpeessa; tai

3) etsinnässä löytyy kuollut henkilö.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa edellytyksenä on lisäksi, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi.

Muissa kuin kiireellisissä tilanteissa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan pääseminen edellyttää päällystön kuuluvan poliisimiehen määräystä.

Poliisilaitoksen lausunnossa on katsottu, ettei tämä lainkohta sovellu toimivaltaperusteeksi tässä asiassa. Lausunnon mukaan kyse on alusta lähtien ollut epäillyn rikoksen tutkinnasta. Kannabis ei myöskään ole em. poliisilain säännöksessä tarkoitettu vaarallinen aine eikä sen käyttö sellainen vaarallinen tapahtuma, joka aiheuttaisi niin suuren terveyden välittömän vaarantumisen, että poliisi voisi mennä asuntoon tai rappukäytävään kannabiksen käytön estämiseksi.

Olen samaa mieltä siitä, että poliisilain 2 luvun 6 § ei tässä tapauksessa ole antanut poliisimiehille toimivaltaperustetta mennä porraskäytävään. Kyse ei ole ollut tuossa lainkohdassa tarkoitetun kaltaisesta välittömästä vaaratilanteesta. En yleisemminkään voi yhtyä em. oikeuskirjallisuudessa esitettyyn näkemykseen. Lähtökohtaisesti kannabiksen käyttö ei ole sellainen vaarallinen tapahtuma, joka aiheuttaisi niin suuren terveyden välittömän vaarantumisen, että poliisi voisi mennä asuntoon tai rappukäytävään kannabiksen käytön estämiseksi em. poliisilain säännöksen nojalla.

Toisaalta olen eri mieltä siitä poliisilaitoksen lausunnossa esitetystä näkemyksestä, että porraskäytävään meno olisi tässä tapauksessa edellyttänyt kotietsinnän edellytysten käsillä oloa ja kotietsintäpäätöstä. Perustelen käsitystäni seuraavasti.

A ja B kertovat lähteneensä ”tarkistustehtävälle”. Saamani selvityksen perusteella on ilmeistä, että he eivät olleet katsoneet, että asiassa olisi ollut esitutkintalain 3 luvun 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla syytä epäillä rikosta ennen heidän porraskäytävässä tekemiään havaintoja. He eivät selvästikään ole myöskään arvioineet, että olisi ollut perusteita kotietsinnälle ennen kuin he havaintojensa perusteella ottivat yhteyttä komisario C:hen.

Heidän arvionsa ovat mielestäni olleet perusteltuja. Käsitykseni mukaan Teidän aiemmat rikoksenne ja yksilöimätön vihjetieto eivät selvästikään ole riittäneet siihen, että Teitä olisi vielä niiden perusteella ollut syytä epäillä rikoksesta. Vasta kun poliisimiehet totesivat kannabiksen hajun tulevan asunnostanne, voitiin epäillä, että siellä oli tehty huumausainerikos.

Nähdäkseni ennen tätä kyse on ollut mahdollisen rikoksen paljastamiseen tähtäävistä toimenpiteistä, joita lähtökohtaisesti säätelee poliisilaki. A on saamansa vihjetiedon perusteella voinut olettaa, että kyseisessä rapussa on tehty huumausainerikos ja on pyritty selvittämään, onko esitutkinnan aloittamiselle perusteita.

Poliisimiehet eivät ole menneet porraskäytävään tarkoituksenaan tehdä kotietsintä. He ovat tehneet lyhytaikaista aistinvaraista havainnointia paikassa, joka kylläkin oli rikoslaissa määritellyn kotirauhan piirissä, mutta jonne kenellä tahansa on ollut vapaa pääsy.

Porraskäytävään meneminen ei näissä olosuhteissa ole käsitykseni mukaan ollut kotirauhaan puuttumista tavalla, joka vaatisi erityistä toimivaltanormia. Porraskäytävään ei myöskään liity samanlaista perusteltua odotusta yksityisyydestä kuin asuntoon, vaan kysymys on rikosoikeudellisen kotirauhan käsitteen reuna-alueesta. Korostan myös, että rikoslain kotirauhan piirin määritelmä on valtiosääntöoikeudellista kotirauhan käsitettä laajempi (ks. esim. PeVL 36/1998 vp ja PeVL 33/2014 vp.). Näin ollen perustuslain 10 §:n 3 momentin lailla säätämisen vaatimus ei nähdäkseni ole yhtä tiukka kuin esimerkiksi vakituiseen asuntoon kohdistuvien toimenpiteiden osalta.

Poliisin toiminta porraskäytävässä on nähdäkseni ollut lähinnä tarkkailua. Poliisilain 5 luvussa tällaiselle lyhytaikaiselle aistinvaraiselle tarkkailulle ei ole asetettu erityisiä edellytyksiä. Tämä johtuu siitä, ettei sen ole katsottu kohdistuvan henkilön yksityisyyteen tavalla, joka vaatisi nimenomaista toimivaltasäännöstä.

Tällaista tarkkailua ei kuitenkaan saa poliisilain 5 luvun 13 §:n 4 momentin mukaan kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Näin ei tässä tapauksessa ole tapahtunutkaan, kun poliisimiehet ovat tehneet havaintonsa porraskäytävän ilmasta. Totean myös, että poliisilain mukaista tarkkailua voi tehdä myös rikoksen paljastamiseksi. Rikosten paljastamiseen käytettävien keinojen käyttöä rajoittava poliisilain 5 luvun 3 § ei koske (tavallista) tarkkailua, kun otetaan huomioon, että mainitun luvun 1 §:ssä ei tätä keinoa mainita, mutta kylläkin suunnitelmallinen tarkkailu.

Tarkkailusta on siirrytty esitutkintaan vasta siinä vaiheessa, kun haju on paikallistunut asuntoon ja poliisimiehet ovat ottaneet yhteyttä komisario C:hen. Poliisin toimenpiteet ovat kohdistuneet asuntoon vasta sinne tehdyn kotietsinnän myötä.

Katson, että ei ole tullut ilmi, että A ja B olisivat tältäkin osin menetelleet tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

Koska edellä lausumillani näkemyksillä on nähdäkseni myös tätä yksittäistapausta yleisempää merkitystä, lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni paitsi Sisä-Suomen poliisilaitokselle myös Poliisihallitukselle. Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aihetta.